Поточна ситуація в Україні: залучення дорадників до євроінтеграційних процесів

Наталія Похиленко
кандидат економічних наук,
с.н.с. відділу організації менеджменту,
публічного управління та адміністрування
ННЦ "Інститут аграрної економіки“

27 вересня 2024 року

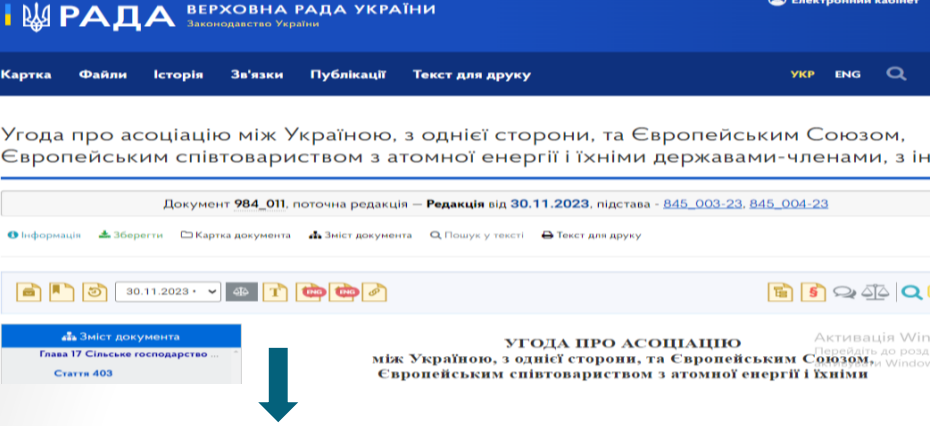

Глава 17 Сільське господарство та розвиток сільських територій

Стаття 404

g) сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та **просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників**;

ПРОГРАМА ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІКИ

ПЛАН ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
UKRAINE FACILITY
2024 - 2027

«**реформування системи консультування для фермерів** та впровадження системи сільськогосподарських знань та інновацій».

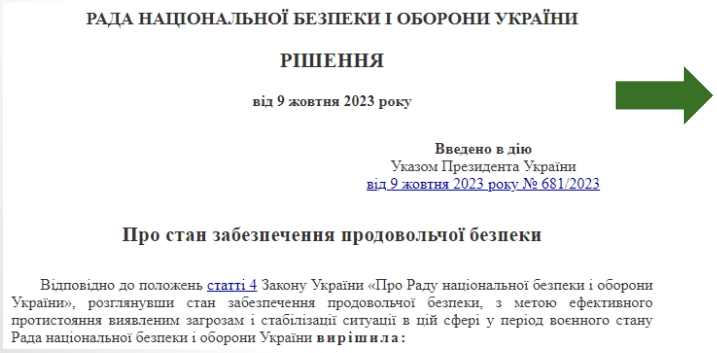

РАДА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

від 9 жовтня 2023 року

Введено в дію
Указом Президента України
від 9 жовтня 2023 року № 681/2023

Про стан забезпечення продовольчої безпеки

Відповідно до положень статті 4 Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України», розглянувши стан забезпечення продовольчої безпеки, з метою ефективного протистояння виявленим загрозам і стабілізації ситуації в цій сфері у період воєнного стану Рада національної безпеки і оборони України **вирішила:**

2. Міністерству аграрної політики та продовольства України:

2) ...запровадити у двомісячний строк систему надання інформаційно-методичної підтримки стосовно:

організації сільськогосподарської дорадчої діяльності ...;

Динаміка кількості сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників

за роками

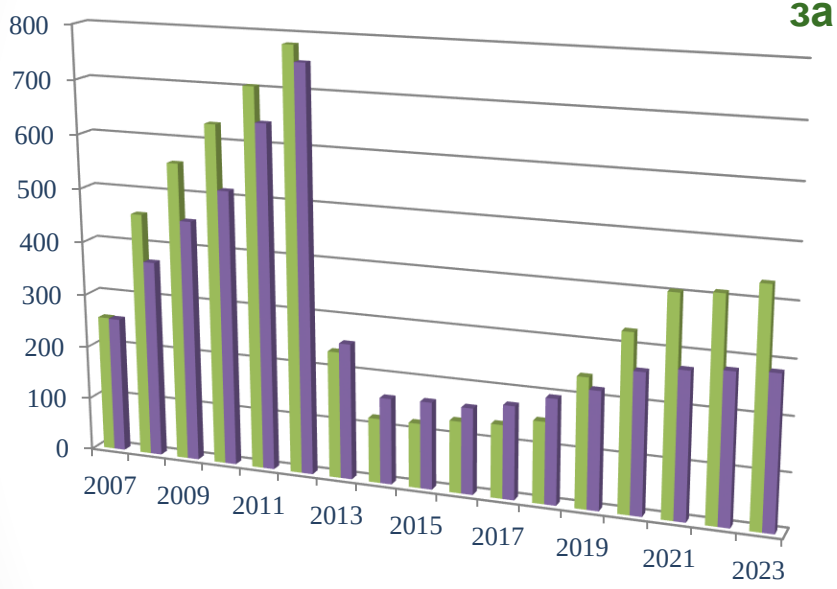

Кількість внесених до Реєстру сільськогосподарських дорадників, осіб

Кількість внесених до Реєстру сільськогосподарських експертів-дорадників, осіб

а) за областями

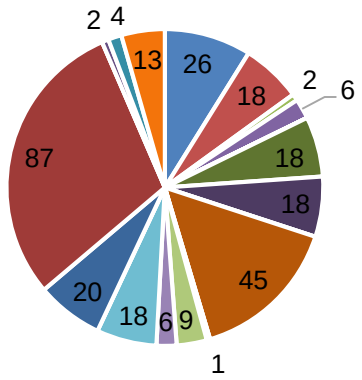

б)

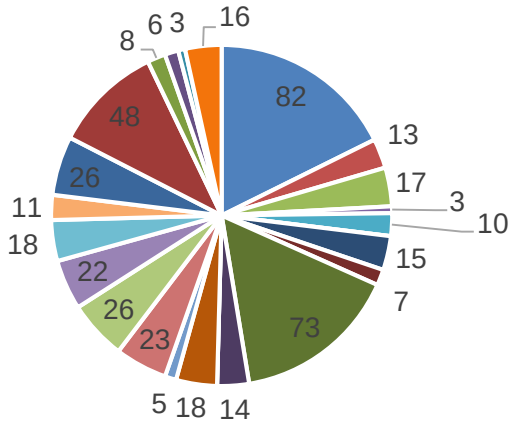

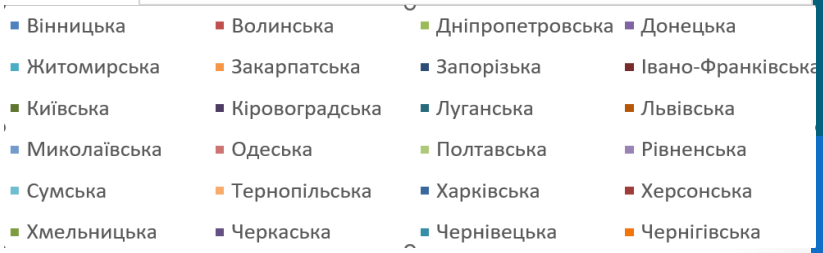

Найбільше
дорадників у Вінницькій обл. (82 особи)
експертів-дорадників у Херсонській (87 осіб)

Немає жодного
дорадника у Луганській та Закарпатській обл.
експерта-дорадника у 33% областей

Розподіл дорадників за видами послуг та обсяги очікуваного навантаження

Спеціалізація дорадників згідно з кваліфікаційним свідоцтвом	дорадників, осіб	навантаження на 1 дорадника	
		с.г. підприємств**, од	ОСГ, тис. од
Разом дорадників зайнятих у супроводом аграрного бізнесу	**384**	**х**	**х**
в т.ч. з питань			
правознавство та юридичних питань	64	304	60,1
економіка	62	314	62,0
агрономії	62	314	62,0
фінанси і кредит	35	556	109,9
облік і аудит	29	671	132,6
маркетинг	20	973	192,3
впровадження систем безпечності харчових продуктів	18	1081	213,6
менеджмент та агробізнес	13	1497	295,8
розведення та селекція тварин	13	1497	295,8
організація органічного виробництва	12	1622	320,4
ветеринарна медецина	10	1947	384,5
екологія	7	2781	549,3
механізація с. г. виробництва	7	2781	549,3
інженерія	7	2781	549,3
грунтознавства	8	2433	480,7
з питань кооперації	5	3893	769,1
селекція рослин	5	3893	769,1
захист рослин	2	6489	1281,8

Динаміка кількості сільськогосподарських дорадчих служб

за роками

Немає жодної СДС у 25% областей

- Житомирська
- Закарпатська
- Миколаївська
- Хельницька
- Чернівецька
- Луганська

Найбільша кількість СДС зареєстровано в Київській області - 7 од

Географія обслуговування с.г. товаровиробників

53% СДС - аграріїв з понад 3 областей

41 % СДС охоплюють 1-2 області

1 СДС обслуговує територію в межах 3 районів

Розподіл СДС за організаційно-правовими формами

Кількість працівників СДС у 2023 році

Результати опитування СДС

в штаті СДС

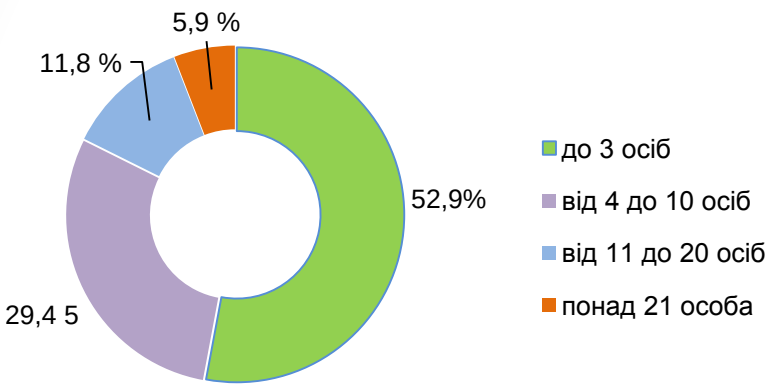

за цивільно-правовими угодами

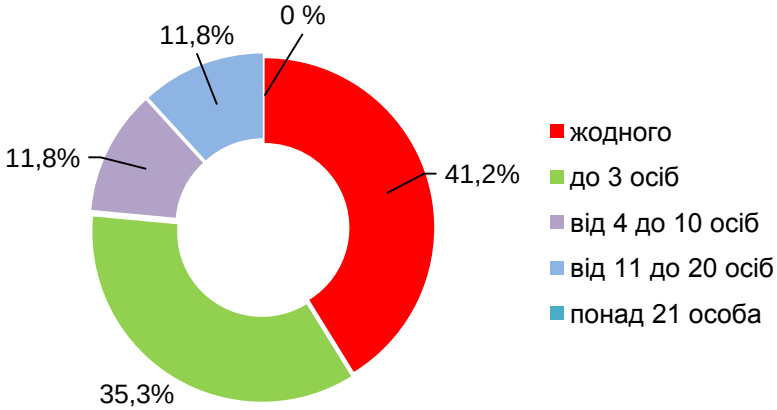

Чому зменшилась кількість працівників у 2023 р. порівняно з 2022 р.

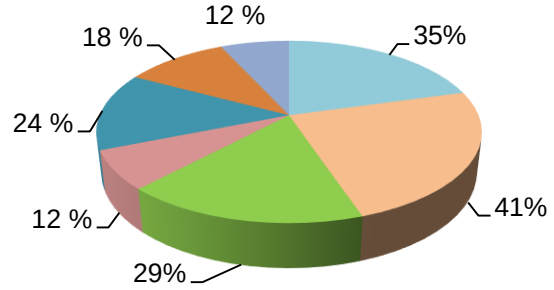

- нестабільність доходів дорадчої служби
- недостатньо доходів дорадчої служби
- неготовність клієнтів оплачувати дорадчі послуги
- недостатньо доходів клієнтів
- дорадники мобілізовані до армії
- тимчасовий переїзд дорадників в більш безпечні регіони
- дорадники знайшли більш високооплачувану роботу

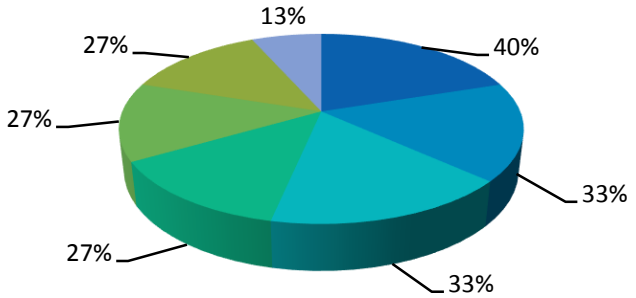

- дорадники знайшли більш високооплачувану роботу
- недостатньо доходів дорадчої служби
- неготовність клієнтів оплачувати дорадчі послуги
- нестабільність доходів дорадчої служби
- нестабільність доходів клієнтів
- дорадники мобілізовані до армії
- тимчасовий переїзд дорадників в більш безпечні регіони

Рейтинг стримуючих факторів розвитку СДС

Результати опитування СДС

Джерела доходів СДС у 2023 році

Результати опитування СДС

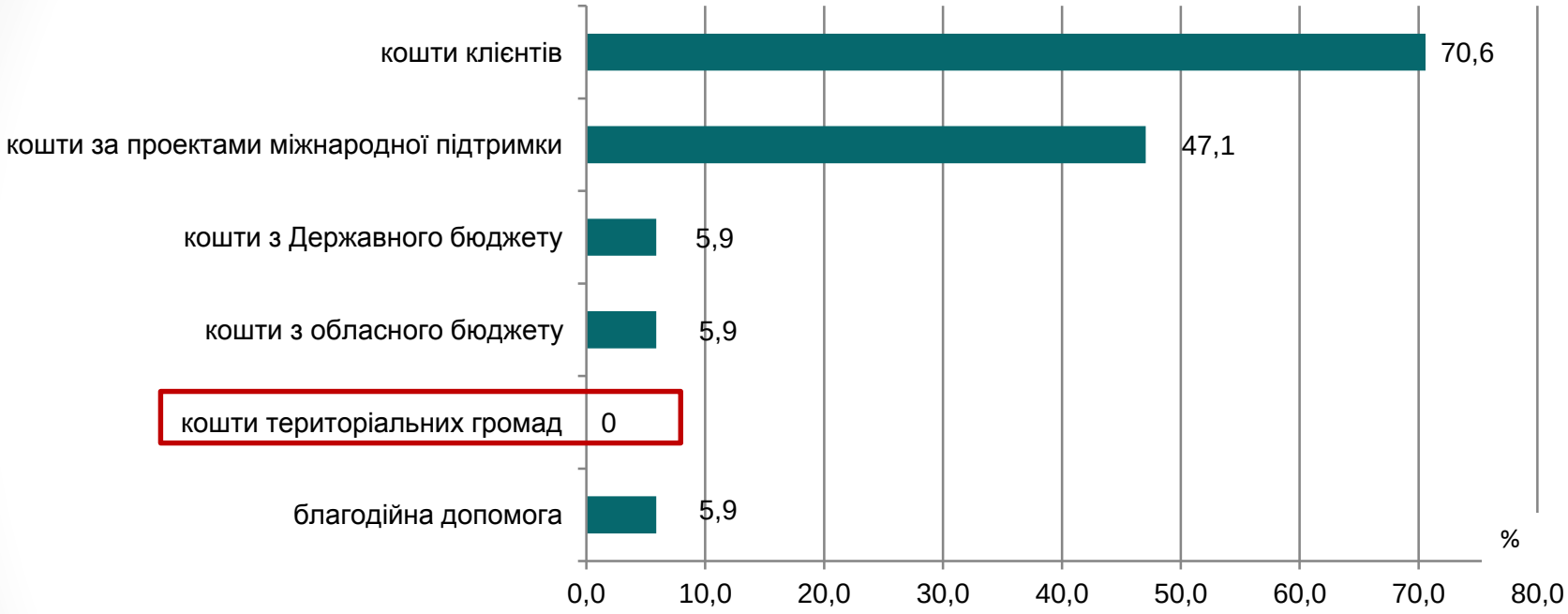

* респонденти вказували декілька варіантів відповіді

Динаміка обсягів фінансування дорадчої діяльності з ДБ

за роками

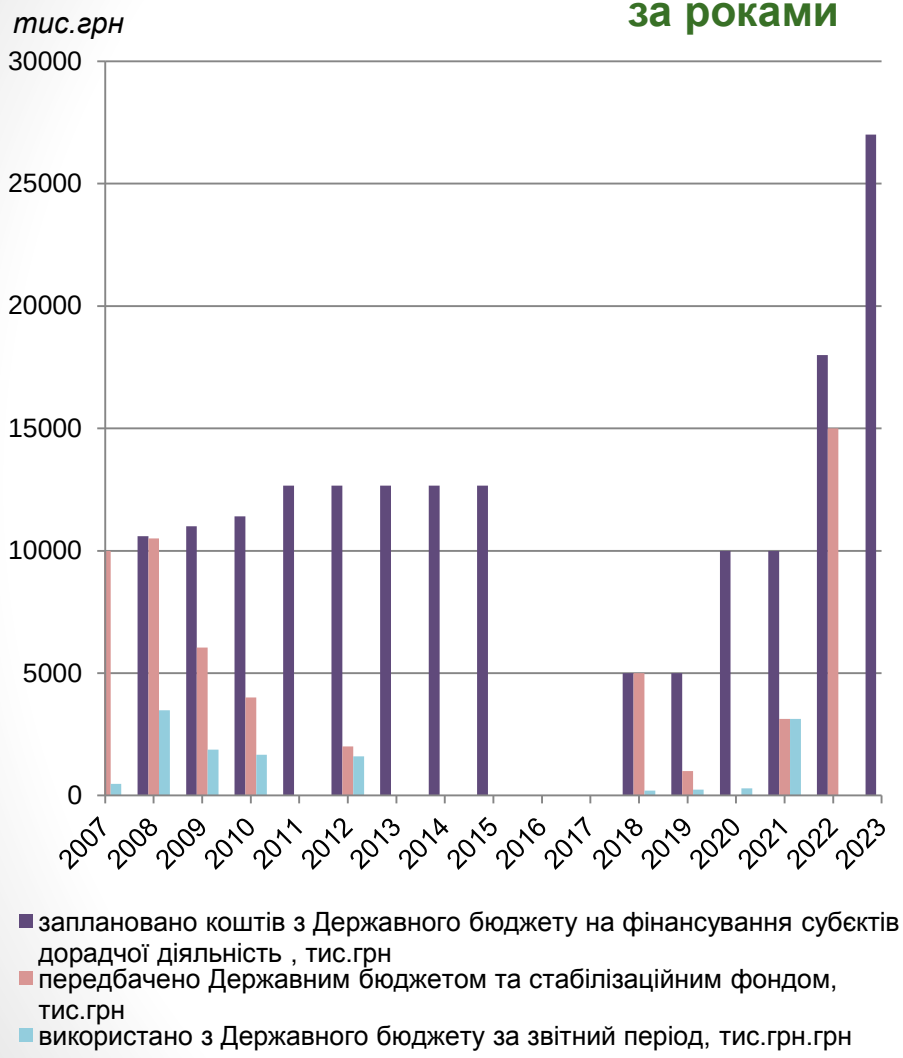

використано за областями

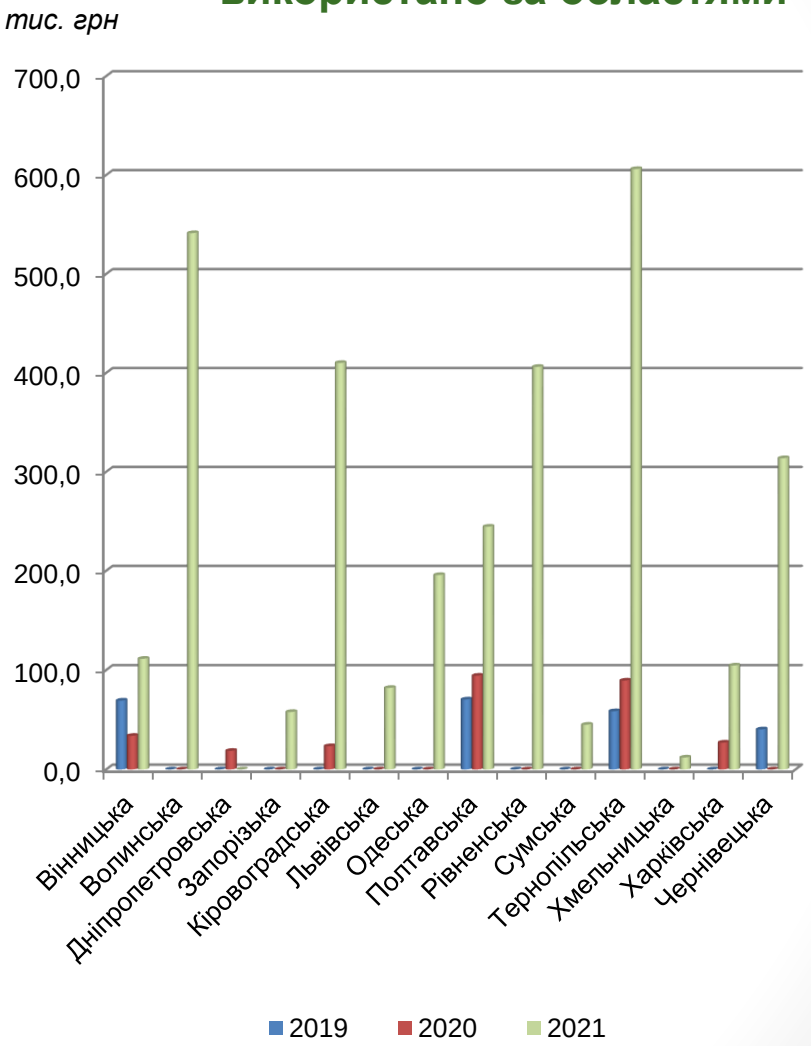

Розподіл обсягів фінансування з ДБ *у 2021 році*

за СДС

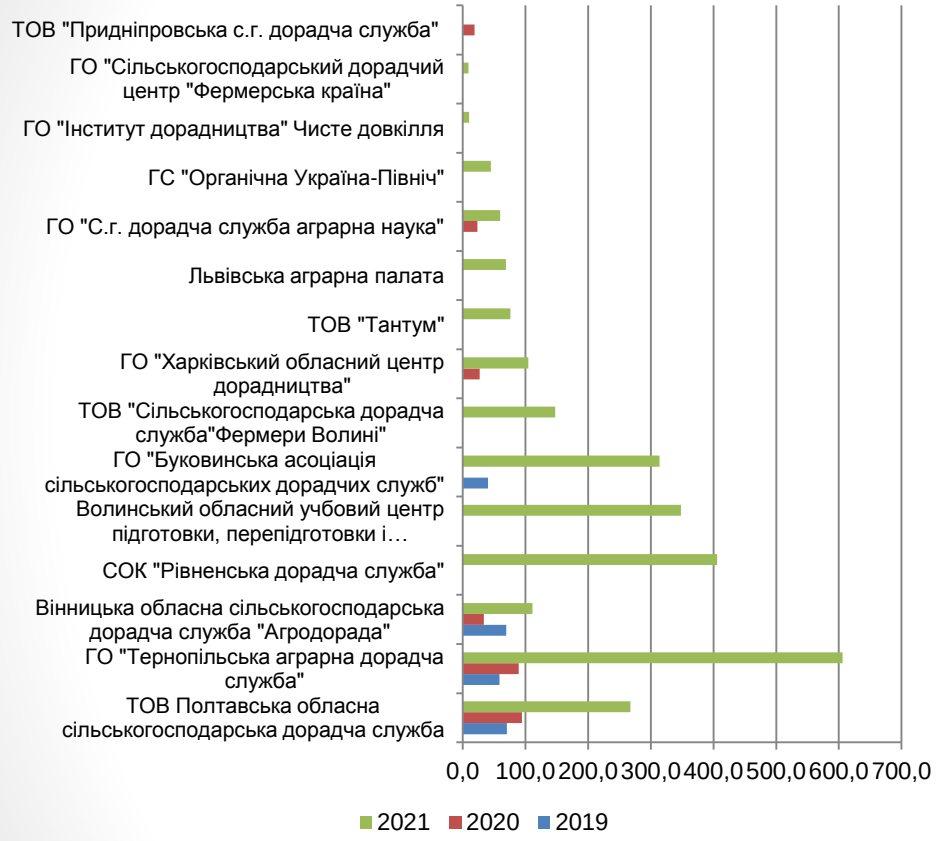

доходів на 1 дорадника

у 2021 році доходи 1 дорадника (без врахування податкових відрахувань) були в межах 0,2-16,8 тис.грн за місяць

Тобто, понад **78% СДС не могли виконати вимоги законодавства у забезпеченні мінімальної заробітної плати** (6,5 тис.грн станом на 1 грудня 2021 року) за рахунок державної підтримки

Удосконалення державного фінансування дорадчої діяльності

Результати опитування СДС

		голосів
Пропозиції СДС	не менше 5 % коштів за цільовими програмами, спрямованими на розвиток сільської місцевості та сільського господарства на дорадчу діяльність	88%
	прийняття обладміністраціями/райадміністраціями/ТГ власних програм підтримки дорадчої діяльності	65%
	збільшити граничну суму компенсації, що надаються ФГ (з акцентом на діючих ФГ)	53%
	розширити тематику соціально спрямованих дорадчих послуг	53%
	розширити перелік центральних органів влади, що замовляють дорадчі послуги (Міністерства інфраструктури, Міністерства праці і соцполітики, Мінветеранів, Міндовкілля)	41%
	оплата вартості професійної підготовки дорадників	24%

Обсяги фінансування дорадчої діяльності з обласних бюджетів

Заплановано фінансування дорадчих послуг з обласних бюджетів

Область	Період планування діючих обласних програм, роки	Частка витрат на дорадчу діяльність до загальних обсягів витрат за програмою, %
1	2	5
Вінницька	2021-2025	3,0
Волинська	2022-2026	1,7
Кіровоградська	2024-2028	5,6
Полтавська	2021-2027	5,5
Чернівецька	2023-2027	1,8
Чернігівська	2021-2027	1,4

В попередні періоди
у Донецькій області на дорадчі послуги було заплановано **7,97% коштів програми** у 2018-2020 рр.
у Житомирській області у 2022 р. та 2023 р виділялось **0,02% коштів програми**.

Профіль ТГ

Результати опитування ТГ

станом на кінець 2023 року

Тип територіальної громади

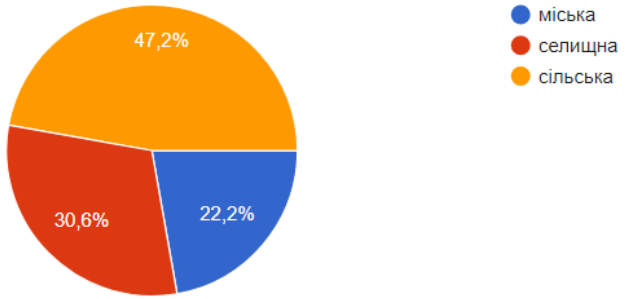

Категорії підприємств

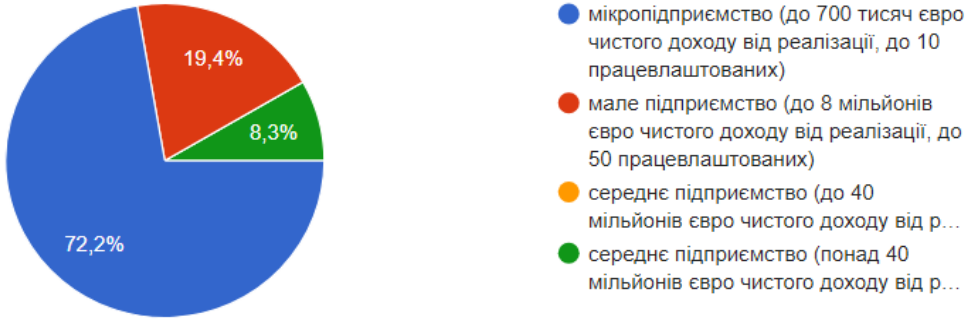

Орієнтовна кількість підприємницьких організацій зареєстрованих у ТГ

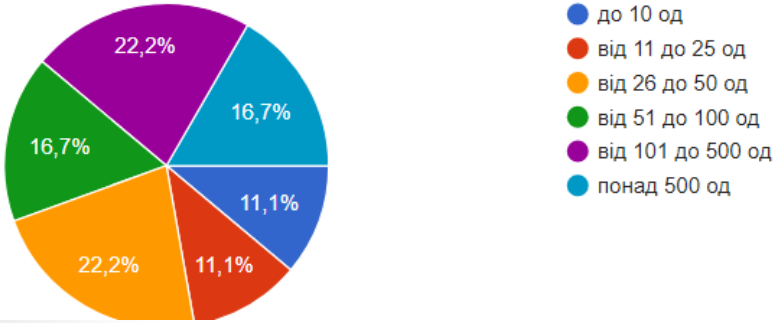

Економічні сфери найчисельніших груп підприємницьких організацій

Фінансування дорадчої діяльності з місцевих бюджетів

Результати опитування ТГ

Чи фінансувала дорадчі послуги Ваша ТГ з місцевого бюджету у попередні роки?

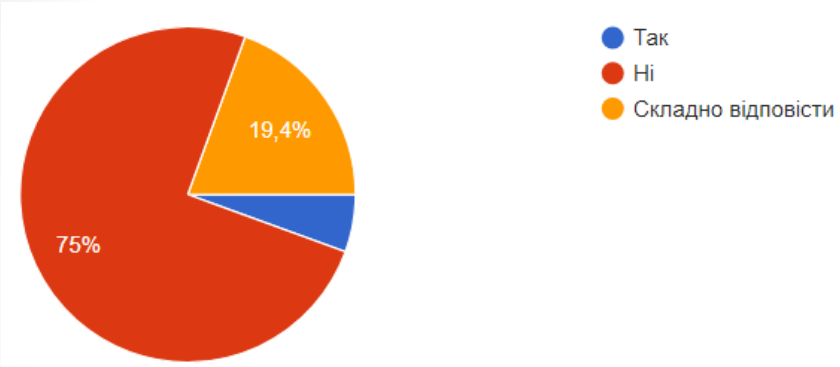

Вкажіть в який спосіб?

% опитаних ТГ

- Ситуативно **за договором між СДС і ТГ** 3%
- Через місцеві програми **підтримки дорадчої діяльності** 3%
- Через місцеві програми **соціально-економічного розвитку** 8%
- Через місцеві програми **підтримки підприємництва** 0%

Чи співпрацювала ТГ з СДС?

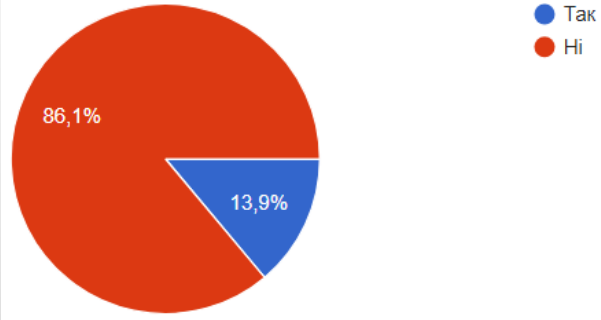

Чи готова ТГ у майбутньому фінансово підтримувати дорадчу діяльність?

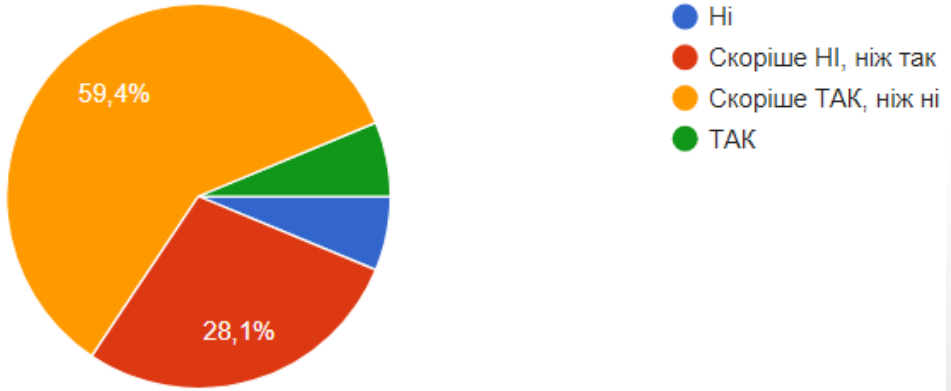

Значення дорадчої діяльності для ТО

Результати опитування ТГ

Найвагоміші перешкоди для розвитку підприємництва у ТГ

- 63,9% Війна
- 61,1% Мобілізація підприємців

- 41,7% Складність експорту продукції
- 38,9% Складність доступу до міжнародної підтримки
- 30,6% Відсутність/слабкість ринкової інфраструктури для малих і середніх виробників сільськогосподарської продукції
- 22,2% Недостатньо знань і вмінь у членів громади, в т.ч. з бізнес-планування
- 22,2% Обмежений доступ до організованих ринків збуту місцевими підприємцями
- 22,2% недостатня обізнаність в правових, виробничих, економічних, маркетингових, управлінських питаннях
- 13,9% Складність доступу до державної підтримки
- 8,3% Складність отримання кредитів місцевими підприємцями

Чи потребує молодь ТГ допомоги у розвитку підприємницьких навичок?

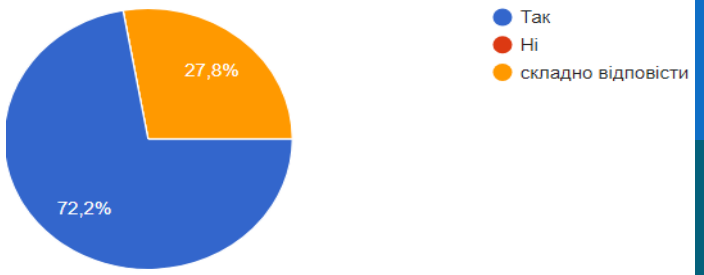

Значення дорадчої діяльності для ТО

Результати опитування ТГ

Якщо Ваша ТГ <u>не</u> співпрацювала з СДС чи дорадниками, то поясніть чому?

Оцініть за 5-ти бальною шкалою якість отриманих послуг

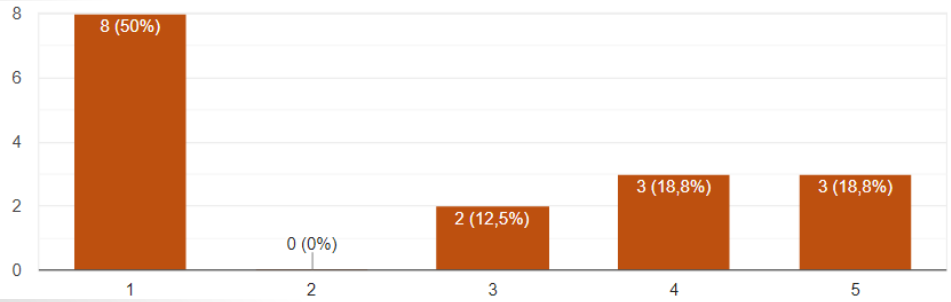

Якщо Ваша ТГ співпрацювала з СДС, то як швидко дорадники реагують на Ваші запити?

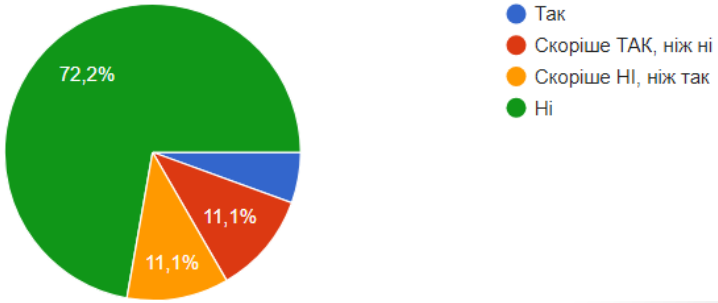

Цільова аудиторія СДС (1) *у 2023 році*

Якій кількості клієнтів Ваша СДС надала послуг?

Результати опитування СДС

Які тематики були найбільш актуальними для аграріїв?

Цільова аудиторія СДС (2) *у 2023 році*

Результати опитування СДС

Які тематики були найбільш актуальними для ОМС ТГ?

На які теми проводили заняття для сільської молоді?

Потреби дорадників у підвищенні кваліфікації

Результати опитування СДС

Тематики	% відповідей
використання цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту	58,8%
інноваційні підходи та технології маркетингу дорадчої діяльності	52,9%
застосування методів інтерактивного навчання	47,1%
організації демонстраційної діяльності, в т.ч. на базі Демонстраційних ферм	47,1%
інноваційні підходи та технології виробництва сільськогосподарської продукції	17,6%
особливості взаємодії в групах, зокрема застосування методу фасилітації	11,8%

Система сільського та с.г. дорадництва

- **Місія дорадчої діяльності**:

забезпечувати можливість обміну знаннями та інформацією для поліпшення добробуту сільських жителів.

- **Бачення дорадчої діяльності:**

зробити корисну інформацію доступною та створювати інноваційні рішення разом, щоб кожний активний дорадник мав можливість розкрити економічний, соціальний та людський потенціал сільських жителів.

- **Керівні принципи дорадчої діяльності:**

✓ *зростання;*
✓ *незалежність;*
✓ *співпраця;*
✓ *компетентність;*
✓ *активізація участі;*
✓ *адаптація*
✓ *лідерство*

Система сільського та с.г. дорадництва:
організаційні заходи

- ✓ створення Національного центру сільського та сільськогосподарського дорадництва
- ✓ передбачити посаду дорадника в складі виконавчих органів сільських ТГ як координатора місцевих груп інноваційного розвитку
- ✓ забезпечити діяльність місцевих груп інноваційного розвитку на базі демонстраційних ферм
- ✓ сформувати правову основу реалізації спільних наукових досліджень
- ✓ створення та функціонування Фонду розвитку сільськогосподарського та сільського дорадництва
- ✓ забезпечити налаштування та функціонування платформи е-Дорада як майданчика для формування груп інноваційного розвитку та публічного представлення результатів інтерактивних інновацій та фінансового забезпечення їхньої діяльності з Фонду розвитку сільськогосподарського та сільського дорадництва

Національний центр сільського та сільськогосподарського дорадництва

Основні функції:

- впровадження державної регіональної політики на місцях, в тому числі аграрної політики;
- організаційно-методичне забезпечення виконання норм законодавства щодо підтримки сільськогосподарської дорадчої діяльності;
- налагодження міжнародних зв'язків;
- координація діяльності суб'єктів дорадчої діяльності на обласному та місцевому рівні;
- організація співпраці та впровадження системи менторства між дорадниками;
- моніторинг потреб в дорадчих послугах;
- здійснення промоційної діяльності у сфері сільськогосподарського дорадництва, сільського господарства та сільських територій;
- ведення державних реєстрів сільськогосподарських дорадчих служб, сільськогосподарських дорадників та експертів-дорадників;
- організація атестації суб'єктів дорадчої діяльності;
- здійснення моніторингу та оцінки сільськогосподарської дорадчої діяльності;
- організація інформаційного наповнення е-Дорада, тощо

Фонд розвитку с.г. та сільського дорадництва

Функції фінансового забезпечення :

- розвитку матеріально-технічної бази суб'єктів дорадчої діяльності на умовах лізингу;
- співпраці між суб'єктами дорадчої діяльності та іншими учасниками системи сільськогосподарських знань та інновацій;
- підтримка мобільності дорадників, в т.ч. міжнародне стажування;
- популяризація дорадчої діяльності серед сільськогосподарських товаровиробників;
- забезпечення контрактів на надання соціально-спрямованих дорадчих послуг відповідно до рейтингу відгуків їхніх споживачів

Система сільського та с.г. дорадництва:
фінансове забезпечення

за рахунок

Національний рівень

Фонд розвитку сільського та с.г. дорадництва	обласних бюджетів в межах програм розвитку аграрної галузі (не менше 10% коштів програм) та кошти міжнародної технічної допомоги
Національний центр сільського та с.г. дорадництва	*На створення:* з державного бюджету та кошти міжнародної технічної допомоги *На забезпечення поточної роботи :* з державного, обласних бюджетів і внесків галузевих асоціацій
налаштування та функціонування платформи е-Дорада	з державного бюджету та кошти міжнародної технічної допомоги

Система сільського та с.г. дорадництва:
фінансове забезпечення

за рахунок

Місцевий рівень

утримання координатора місцевих груп інноваційного розвитку	коштів місцевих бюджетів (сільських ТГ)
діяльність місцевих груп інноваційного розвитку на базі демонстраційних ферм	коштів місцевих бюджетів (сільських ТГ) в межах програм розвитку аграрної галузі (не менше 10% коштів програм) та внесків сільськогосподарських товаровиробників
облаштування демонстраційних ферм	внесків господарюючих суб'єктів та коштів місцевих бюджетів (сільських ТГ) в межах програм розвитку аграрної галузі (не менше 2% коштів програм)

Дякую за увагу!

Наталія Похиленко
кандидат економічних наук, с.н.с.
ННЦ "Інститут аграрної економіки“
(097) 444-73-81, pohylenko29@gmail.com